

Cetatea Cavalerilor

1

Fondator: Col. r. Dr. Constantin Moșinca
Editor: Asociația Națională a Cavalerilor de Culoare
Editura Tipă MC, Oradea - 2020

Cartea Mea e și a Ta!

ISSN 2734-6889 ISSN-L 2734 -6889

*Bihorul în drumul spre unire.
Mărturii documentare inedite (octombrie 1918-mai 1919),¹*

6.

Jegyzőkönyv

Felvétetett Nagyváradon, 1918, évi, november hó, 7 napján Biharvármegye magyar nemzeti és román nemzeti Tanácseiből kiküldött végrehajtó bizottság üléséről.

Jelenvoltak: dr. Rigó Lórant és dr. Lazar Aurel elnökök, Kovács Miklós, dr. Radu Iacob dr. Ciorgariu Roman, Papp Coriolan dr., Nagy Mihály dr., Zsigre Nicolae dr., Bernyánszky Pál, Mágori Lajos és Ladányi János, utóbbi ugyis, mint jegyzőkönyvvezető.

Rigó Lórant dr. Elnök az ülést megnyitja. Felhívja a pénzügyi-bizottságot jelentéstétre.

Papp Coriolan dr. jelenti, hogy megyei alispán helyettesével megállapodott a pénzügyi-bizottságot egy felhivésnek a szövegében, amelyet a megye közönségéhez nemzetvédelmi célekre való adakezés tárgyában vagy 1000 példányban kibecsétenk. Megállépitendő, hogy kiknek a címére külájük ezeket a felhivéseket és hogy kiket bizzunk meg az adómánok beszerzésével. A pénzügyi bizottság tárgyalt az alispánnal egy pénzezekrénynek részünkre val átengedése iránt, azonban a megyének nem áll rendelkezésére ilyen pénzeskrénz. Esetleg a főispánnál levő kis kassza állhat rendelkezésünkre a főispán eltévezése utá.

Alispán hejlendő egy embert adni a pénztár kezelésére, aki ezekek a mi ellenőrzézünk elett kezelné. Bizonyos összegű előlegek késszégyel fog a megye rendelkezé becséteni, de ennek felyósítése ilyen formésekhez van kötve, hogy ezeket be kell tartani. Kéri, hogy a pesténél intézkedjünk, hogy a telefon kapcsolásuk azzal eszközöljessék. A végrehajtó bizottság ezen jelentést tudomásul vette. El határozta, hogy a felelvesett felhivést 1500 példányban kinyomtatja, és a megye közönségéhez berítékelve kibacsátja. A községekben levő bizelmi férfieket a befolyó adómanyoknak kezelésére, illetve beküldésére. A befolyó összegekről elismervényt adunk, egy ilyen elismervény 1000 példányban kinyomandó. A bizottság megkeresést intéz a pastai igazgatósághoz, hogy a telefon kapcsolások eszközöléséről rendelkezzék.

Elek Mór megyei közélelmezési előadó megjelenvén, részletes jelentést teszen az összes közélelmezési ügyekről. A megyebeli községek közellétézékk-sa jórészben biztosítva van, mert a legtöbb közseg rendeskedett a saját ellétséről a hiadott ministeri rendelet alapján. Egyes járásokban azanban nagyon réssz termés volt, úgy hogy még a

¹ Mihai Georgiță, Cristian Apati, Radu Milian. Ed. Muzeului Tării Crișurilor, Oradea, 1919, Document extras din volum. Numărul și limba de redactare corespunde cu cel al documentului din volum.

vetőmeg-szükségletüket sem tudták fedezni. Az a legnagyobb baj most, hogy sok közsegben az ottoni Nemzeti Tanácsok lefoglalták a Haditermény R. T. (román Tanács n. n.) részére fenntartott készleteket. Erre vonatkozólag egy felhivást kellene kibocsátania megye közönségéhez, hogy tekintettel az ellétlan községekre, a felesleges készleteket szolgáltassa be, ugy szintén megállapított tengeri kentingesent is, mert ezt a közélelmezési minister követeli Nagyváradon is be volt raktárszva 75 wagon készletünk, ezt o varos a maga részére lefoglalta, ennek feloldására nézve is sürgősen kell intézkedni, mert erre minden nap szükség van. A közélelmezési minister legujabb rendelete szerint az egyes gazdaságban a gazdasági szükségletre visszahagyott készletek is igénybe vehetők volnának, azonban az nagy baj, hogy ezeket a készleteket sok helyről már elrabolták. Petroleum van elegendő a megye szükségletére, de az elszállítás forgalmi eszközök hiányében lehetetlen. Amennyiben az egyes járások maguk gondozkednek az elszállításról, ő kész a szükségletet kiutalni. Kéri jelentését tudamásul venni.

Lázár Aurél dr. jelenti, hogy a fenyedegett uradalmak gabonakészletüket waggonszámról adják ki. Ezek erről letiltandók. A hazatérő katanákat ki kell tanitani, hogy élelmezésükkel illetőleg tuligényekkel ne álljanak elő. Fel kell öket erről világositani, erre vonatkozólag a bizalmi férfiakat is utasítani kell. A petroleum szükséglet kiadásáról első sorban is intézkednünk kell.

Zigre Miklós dr. Inditványozzo, hogy a város által lefoglalt, de a megye szükségleteire rendeltetett készletek feladására nézve lépjünk annal érintkezésbe a várossal. Az uradalmak pedig felhivandók, hogy készleteik kiadásától tarozkodjanak.

A végrehajtó bizottság a közélelmézesi előadó jelentését tudomásul vette. Elhatározta, hogy egy felhivást intéz a megye közönségéhez, hogy gabonakészleteknek a ellátatlan községek részére leendő átadását illetőleg a közigazgatási eljárást akadálzozza, meg és a hazatérő katanákat nyugtassa meg, hogy ellátásukról kellőleg gondoskodva lesz. A város által lefoglalt gabonakészletek feloldása iránt a város megkerestetik, és ezzel Nagy Mihály dr., és Ágoston Péter dr. Megbizattak.

Ladányi János bejelenti, hogy hazatérő katanák fogadtásának szervezésére kiküldetett a hadügyi kormány részéről Rózsa János kormánybiztos, aki bejelentette, hogy a célból a föbb vasutti vonalokon fekvő nagyobb forgalmi gócpontakat sarban felkeresi, éskéri, hogy ebben munkájában legyünk segítségére.

A végrehajtó bizottság a bejelentést tudomásul vette és elhatározta, hogy forgolmi gócpontokon a hazatérő katanákat fogadtásáról a maga részéről is gandaskodni fog, a erre vonatkozólag részletes programmet fog kidolgozni.

Lázár Aurél dr. Bejelentést tesz arról, hogy értesülése szerint a közigazgatási hatóságok a közrend fenntartásában a legnagyobb indolenciát mutatják, a csendőrség a kiküldött nemzetőr-csapatokat nem támogatja, és tétlenül áll a veszéllyel szemben, holott sok helyen egy alig 20-30 emberből álló banda tartja rettegésben az egész környéket, emellyel a

Csendőrség egyedül is képes valno végezni. Amennyiben ez így van, és nem fogunk a legerélyesebben intézkedni, a leghatározottabban kijelenti, hogy a történendőkért a felelőséget nem vállalja, annyival inkább, mert ugy látja, hogy fegyvereket sem adunk kellő szánban rendelkezésükre. A penzügyi kérdéseket illetőleg is aggályai vannak, mert a teljesen vagyontalan felvaktól nemzetvédelmi célokra semmit sem kapunk, és ha nem áll pénz rendelkezésükre, a miatt a nemzetőrség szervezése is magakod. A nemzetőrség eljárását helytelenít, mert épen most jelentették, hogy halászot történt. Inditványozzo, hogy a bizottság azonnal tegyen táviratilag erről jelentést, a kormánynak, és a fegyvertér kezelésére vonatkozólag adjon utasítást, hogy a fegyverek a paritásnak megfelelőleg álljanak rendelkezésükre. Rigó Lórant dr. Elnök többek hozzászóláso után kéri, hogy a bizottság nem lévén jelen teljes számban, most nem határozzon, csak a legközelebbi ülésen. Azt inditványozzo, hogy konkrét vidakkal ne lépjünk fel, de most panaszok merültek fel, figyelmesztük, hogy kötelességét a közrend fenntartás érdekében a legnagyobb buzsósággal teljesítse.

A végrehajtó bizottság elhatározta, hogy a közigazgatási hatóságok elnök inditványo értelmében megkerestesenek. A fegyverek kiadására vonatkozólag megfelelőleg intézkedni fog.

Mágori Lajos jelentést teszen a nagyszalontai viszonyokról, ahol szintén a közigazgatás ellen van nagy panasz. Sajnos, hogy ujabban a bolseviki elemek erősen kezdenek szervezkedni, emelyet valami módon meg kellene akadályozni. A tekintetben intézkedést kér.

A végrehajtó bizottság felkéri Mágori bizottsági tagot, hogy lehetőleg hasson ado, hogy a mozgalom elfolytatassék. Esetleg hivjanak egybe népgyűlést, amelyre szónokokat fogunk leküldeni, hogy a népet mehnyugtassuk.

Rigó Lórant dr. elnök végül kéri a jegyzőkönyv hitelesítésére két kiküldését.

Zigre Miklós dr és Mágori Lajos bizottsági tagot a jegyzőkönyv hitelesítésére kiküldettek.

Ezzel az ülés bezáratott.

k.m.f.

Ladányi János
Jegyzőkönyvvezető

Rigó Lórant
elnök

Mágori Lajos
hitelesítők

jegyzőkönyv

Proces verbal

Întocmit în Nagyvárad/Oradea-Mare în anul 1918 luna noiembrie, ziua 7 cu ocazia ședinței comitetelor executive din comitatul Bihor, delegate de Consiliul Național Maghiar și Consiliul Național Român.

Sunt prezenți: dr. Rigó Lóránt și dr. Lazăr Aurel, președinți, Kovács Miklós, dr. Radu Iacob, dr. Ciorgariu Roman, dr. Papp Coriolan, dr. Nagy Mihály, dr. Zsigre Nicolae, Bernyánszky Pál, Mágori Lajos și Ladányi János, cel din urmă în calitate de persoană care întocmește procesul verbal.

Dl. dr. Rigó Lóránt deschide ședința, roagă comisia de finanțe să dea raportul.

Dr. Papp Coriolan raportează, că au realizat împreună cu adjunctul său viceprefect textul comisiei de finanțe, ce va fi lansat populației județului în vederea donării de fonduri pentru apărare, ce va fi realizat în 1000 de exemplare, urmând să fie stabilit la ce adrese vor fi trimise aceste apeluri și cei care vor fi încredințați cu strângerea banilor. Are propunerea ca bărbații de încredere din sate să fie împuerniciți să strângă donațiile. Comisia de finanțe a purtat discuții cu subprefectul despre punerea la dispoziția noastră a unui dulap de bani/seif. Eventual ar putea să stea la dispoziția noastră casa mică de bani aflată la prefect, după plecarea acestuia, subprefectul este dispus să desemneze o persoană pentru munca de casierie, care ar face asta sub controlul nostru. Un avans va fi dat de județ, dar transferul acestuia este legat de formalități ce trebuie respectate. Cere să se acționeze pentru ca legăturile telefonice să se realizeze de îndată.

Comitetul executiv a luat la cunoștință acest raport. A hotărât că apelul va fi imprimat în 1500 de exemplare și trimis populației județului în plicuri. Bărbații de încredere din comune vor fi rugați să se ocupe de donații, respectiv să le trimită. Pentru sume vom da chitanțe, ce vor fi imprimate în 1000 de bucăți. Comisia trimite adresă la direcția poștei, ca să dispună conectarea rapidă a legăturilor telefonice.

Făcându-și apariția Elek Mór, referentul județean de alimentație publică, prezintă un raport defalcat despre toate problemele de alimentație publică. Alimentația publică a comunelor județului este, în mare măsură, asigurată, pentru că majoritatea comunelor au avut grijă de propria alimentație, în baza ordinului ministrului. Dar în anumite zone producția a fost foarte rea, astfel nu au putut asigura necesarul de semințe pentru semănat. În prezent problema cea mai mare este că în multe comune consiliile naționale au făcut popriri pe produse pentru R.T. (Consiliul român n. n.). În această temă ar trebui publicat un apel populației județului cu privire la comunele cu probleme, pentru care să cedeze bunurile disponibile, totodată trebuie stabilită cantitatea de porumb, deoarece este cerut de ministrul de alimentație publică. Si în Oradea-Mare am avut înmagazinate 73 vagoane, pe care orașul le-a reținut pentru sine, pentru anularea acestora trebuie dată urgent o dispoziție, pentru că este o necesitate zilnică. Conform ultimei dispoziții a ministrului de alimentație publică ar putea fi revirate și rezervele din gospodării, dar problema mare este că în multe locuri aceste rezerve au fost jefuite.

Este suficient petrol pentru nevoia județului, dar pentru transportul lui lipsesc uneltele. În cazul în care unii bărbați se vor ocupa de transport, el este dispus să transfere entitățile necesare. Din această cauză roagă ca raportul său să fie luat la cunoștință.

Dr. Lázár Aurel raportează că gospodăriile amenință cedează rezervele lor de cereale la persoane fizice. Acest lucru să fie interzis. Soldații care se întorc trebuie instruiți ca referitor la alimentația lor să nu aibă excese de solicitare, Ei trebuie să fie informați, la fel și bărbații de încredere. Trebuie să dispunem și despre necesarul de petrol.

Dl. Zsigre Miklós are inițiativa ca să se ia legătura imediat cu orașul în problema rezervelor ocupate de oraș, dar destinate județului. Iar gospodăriile să fie chemate la a nu își ceda rezervele.

Comitetul executiv ia la cunoștință raportul referentului de alimentație publică. A hotărât că adresează publicului județului un apel ca rezervele de cereale să fie dirijate către comunele care nu au, soldații care se întorc să fie liniștiți că se va avea grijă de ei. Orașul va fi chemat să cedeze cantitățile de cereale, cu care sunt însărcinați domnii dr. Nagy Mihály și dr. Agoston Péter.

Ladanyi Janos anunță că pentru organizarea primirii soldaților care se întorc acasă, din partea guvernului, a fost trimis inspectorul guvernamental Rózsa Jánó, care a anunțat, că în acest scop va vizita pe rând nodurile de circulație mai importante care se găsesc pe principalele rute de căi ferate, și cere ca noi să îl sprijinim în munca sa.

Comitetul executiv a luat act de această informație și a hotărât că se va îngriji și în nume propriu de primirea soldaților care se întorc acasă în punctele mari de circulație, și va alcătui un program detaliat.

Dr. Lázár Aurel anunță, că după informațiile sale autoritățile administrative arată cea mai mare indolență în menținerea ordinii publice, jandarmeria nu sprijină trupele de gardă națională trimise la fața locului, și stă (jandarmeria) pasivă în fața pericolului, în ciuda faptului că în multe locuri toată zona este amenințată de o bandă alcătuită din 20-30 de oameni, de care jandarmeria ar putea să se ocupe. Dacă aceasta este așa, și nu vom proceda în cel mai hotărât mod, (vorbitul afirmă ferm), că nu își asumă răspunderea pentru cele ce se vor întâmpla, cu atât mai mult, cu cât el consideră că nu li se pune la dispoziție armament suficient. Referitor la problemele financiare își exprimă îngrijorările, pentru că de la satele care nu au deloc avuție nu vom primi nimic pentru scopuri de apărare națională, iar dacă nu vom avea bani la dispoziție, atunci organizarea gărzii naționale se va opri. Nu este de acord cu procedura gărzii naționale, pentru că au fost

chiar acum informați, că a fost caz de moarte. Inițiază ca imediat, prin telegramă, comitetul să raporteze guvernului, iar cu privire la depozitul de armament să dea dispoziție ca armele să stea la dispoziție în acord cu paritatea.

Dr. Rigó Lóránt, după mai multe intervenții, cere că datorită faptului, că comitetul nu este prezent în număr total, să nu hotărască acum, doar la următoarea ședință. Propune ca să nu se formuleze învinuiri concrete, dar deoarece acum suntem iviți probleme, să fie atenționat că în vederea menținerii ordinii publice să își îndeplinească obligațiile.

Comitetul executiv a hotărât ca autoritățile administrative să fie căutate în problema inițiată de președinte. În legătură cu darea armamentului se vor aduce dispozițiile corespunzătoare.

Mágori Lajos prezintă raport despre situațiile din Nagyszalonta/Salonta, unde sunt reclamații tot împotriva autorității administrative. Este regretabil că mai nou elementele bolșevice încep să se organizeze puternic, care cumva ar trebui să fie împiedicate, și în această privință cere demersuri.

Comitetul executiv îi cere lui Mágori, membru al comitetului, ca această activitate să fie strivită.

Eventual să organizeze o ședință populară, unde vom trimite vorbitori care să liniștească populația.

În final președintele dr. Rigó János cere pentru autentificarea procesului verbal desemnarea a doi membri.

Dr. Zsigre Miklos și Mágori Lajos, membri comitetului au fost trimiși pentru autentificarea procesului verbal.

Cu asta ședința a fost închisă.

Ladányi János
întocmit proces verbal

Rigó János
președinte
Mágori Lajos
autentificatorii procesului verbal

SJANBH, fond *Consiliul național român Bihor*, inv. 1502, dos. 33, f. 1-2

15

Comandamentul secției Aleșd

Președintele Cons. N. R. din Aleșd, dl. Ioan Sfurlea încunoștințează în una relație din 21 noiembrie 918, între altele, că soldații maghiari sub conducerea Locot. Molnár în comuna Banlaca au silit pre mai mulți țărani deținuți să-și săpa groapă și așezându-i la marginea gropilor i-au împușcat.

Comandantul Gardei să provoacă că imediat să facă investigație în fața locului și pe baza acesteia să lămurească și următoarele puncte:

- 1) Cari au fost țărani împușcați
- 2) Între cari împrejurări s-au împușcat și cine sunt martorii
- 3) Pe a cui mandat au intrat soldații maghiari în acție și de unde au fost trimiși
- 4) Alăturarea actelor de deces
- 5) Cari atrocități au mai comis soldații acești maghiari

23 noiembrie 918
[semnatură indescifrabilă]

SJANBH, fond *Consiliul Național Român din Oradea și Bihor*, inv. 1503, dos. 14-15/1918, f. 2.

(va urma)